

Kvinne og trener – fordeler og ulemper?

Forskning på kvinners erfaringer som trenere, har i stor grad satt søkelys på ulike typer utfordringer som kvinner opplever som trenere, og det som kan ses som ulemper ved å være kvinne (jf. kapittel 4.1). Det har blant annet blitt pekt på at kvinner ofte har svakere nettverk enn menn og derfor har mindre tilgang til formell og uformell innflytelse på beslutninger. I forrige kapittel viste jeg dessuten at ulike kjønns spesifikke forventninger kan fungere som hindringer for kvinner i deres hverdag som trenere i lokale klubber. I dette kapittelet skal jeg drøfte erfaringer fra andre situasjoner hvor kjønn beskrives som relevant, særlig under kamp og i møte med trenere fra andre lag. De fleste fortellingene om situasjoner hvor kjønn oppfattes som relevant, er det som kan kalles *utfordringer* eller negative erfaringer. Bildet er imidlertid sammensatt, og noen av forskningsdeltakerne var veldig motvillige til å skulle se på kjønn som en ulempe, og å skulle framheve negative erfaringer. Det ville derfor vært misvisende å kun sette søkelys på negative erfaringer. I det første delkapittelet skal jeg derfor først omtale noen fortellinger om positive erfaringer, for på den måten å vise fram kompleksiteten i intervjumaterialet.⁴⁷ Deretter skal jeg drøfte negative erfaringer i møte med andre trenere og andre aktører. Disse

47 I kapittel 8.3 drøfter jeg fordeler ved å være kvinne spesifikt knyttet til spørsmål omkring kvotering av kvinner i forbindelse med trenerutdanningen.

erfaringene er knyttet til å bli usynliggjort som trener, og til oppfatninger om og opplevelser av autoritet knyttet til alder, stemme og kroppsstørrelse.

7.1 En fordel å være kvinne?

I en studie som undersøker kvinners erfaringer med å være trenere i norsk håndball, er det nærliggende å anta at det ligger implisitt et spørsmål om det er *en ulempe* å være kvinne i norsk håndball, selv om det ikke var uttalt fra min side. Noen av deltakerne var eksplisitt motvillige til en slik inngang til tematikken. En av dem kommenterte det slik:

Nei, jeg bare klarer ikke helt å se at det skal være så ulempe da, jeg er glad for at jeg er kvinne jeg, og jeg syns mange har litt sånn offerrolleutgangspunkt. Men det burde ... men så tenker jeg sånn, det burde ikke være noen ulempe å være kvinne i Håndball-Norge, vi har jo levert og vist gang på gang på gang på gang at vi har skjønt en del ting som for eksempel herresiden ikke har skjønt.

Dette sitatet gjenspeiler at deltakeren selv har spilt på landslaget og inngår i et «vi» som «har levert» gode resultater, men sitatet kan også sies å gjenspeile kvinners dominerende stilling i norsk håndball (jf. kapittel 2.2). En av de andre deltakerne, som blant annet har trent herrelag på ganske høyt nivå, svarte følgende, da jeg spurte om hun hadde opplevd noen utfordringer som kvinne og håndballtrener:

Nei, vet du hva, det er nesten så jeg er frista til ... altså jeg har jo så motstand mot sånn krenkekultur og sånne ting, så jeg blir jo nesten litt motsatt, vet du. Hehe. Nei, så det skal veldig mye til hvis jeg føler noe sånt, det er nesten så jeg føler motsatt, for jeg hadde altså så god tone med alle dommere og alle andre trenere, så jeg har aldri opplevd noe selv da, noe negativt, jeg har nesten opplevd motsatt, at alle dommere kommer bort og hilser også har de med en karamell til meg i lomma liksom, for jeg har jo vært en

*veldig sånn ok trener å ha på sidelinja. [...] Og så kan det godt hende at noen har slengt noe til meg noen ganger, men *pffff* det har jeg valgt å liksom ta, for sånn er det i kampens hete, da, og jeg tror ikke det går på person, tror det mer går på alt det andre.*

Denne treneren viser også motvilje mot å se det som en ulempe å være kvinne og trener i norsk håndball, og omtaler mye oppmerksomhet rundt utfordringer som en form for «krenkekultur». Hun synes tvert imot det er motsatt, at hun blir behandlet *ekstra bra* av dommere og andre trenere fordi hun er kvinne. Hun blåser av kritiske kommentarer fra andre trenere og mener at det er sånn som kan skje i «kampens hete». Hun oppfatter ikke at det har noe å gjøre med at hun er kvinne. Andre studier har argumentert for at kvinner lærer seg det som kan kalles håndteringsstrategier, som å le det bort eller børste det av seg, når de blir møtt med negative holdninger eller kommentarer knyttet til at de er kvinne og trener (se f.eks. Drury et al., 2022). Det kan imidlertid være uttrykk for en nedlatende holdning å avfeie fortellinger om positive erfaringer som «håndteringsstrategier», og ikke som uttrykk for nettopp positive opplevelser. En annen trener, som blant annet har trent gutter på 15 år, forteller også om positive møter med trenere fra andre lag. Utgangspunktet var at jeg fortalte om andre kvinnelige trenere som har opplevd å bli oversett og ikke gjenkjent som trener:

Når man kommer i 15-årsserien så er det jo stort sett bare mannlige trenere. Det er kanskje ei mor som står som trener, ellers er det jo mannlige trenere stort sett overalt. Men det er klart, vi kjenner hverandre så godt så de vet at jeg er trener, og jeg vet at de er trener, så ja ... Ellers, når vi har vært på sluttspill der vi ikke kjenner hverandre, så har jeg ikke opplevd noe sånt i hvert fall. Nei, så det tenker jeg er greit. Jeg har heller kanskje opplevd det motsatte; at de kommer og er interessert, ja, og kanskje tar kontakt og spør og snakker, så jeg har ikke noe inntrykk av at vi har vært oversett.

I noen av intervjuene snakket vi om at det kan være et privilegium å tilhøre et mindretall når det er ønske om økt representasjon av dette mindretallet. I flere av intervjuene ble det nevnt at håndballforbundet ønsker å få inn flere kvinner

som trenere på høyere nivå, noe som kan innebære at kvinnelige trenere er etterspurt. En av deltakerne reflekterte videre over dette på følgende måte:

Ja, og så tenker jeg at det handler litt om hva slags innstilling vi har til det selv også da, om vi ... på en måte ... prater oss selv ned eller om vi tørr å stå der, og det ... man viser jo mye gjennom kroppsspråk, så jeg tenker når man står på den ene siden av banehalvdelen så kan du jo velge å gjemme deg bort og ikke på en måte vise at du er interessert i å snakke med motstanderen, eller du kan stå der å smile å søke kontakt, så jeg tenker det er litt opp til oss selv og da, og ikke bare innta den offerrollen, for å bruke det uttrykket, så jeg tenker det er et godt poeng, ja.

Denne deltakeren er, i likhet med den første som ble sitert over, og flere andre, skeptisk til at kvinner skal innta «offerrollen», og hun understreker at det er mye opp til en selv hvordan man blir behandlet. Også andre, som forteller om enkelte negative erfaringer, framhever alle gledene ved å være håndballtrener. En av dem som fortalte om et par mannlige trenere som kunne være ugreie i kampsituasjoner, understreket følgende:

Men jeg har ikke masse negative erfaringer, for det blir jo bare mer og mer menn da [jo eldre spillerne blir], og jeg synes det er mye flotte folk i håndballen. Jeg synes at mange menn er lettere å forholde seg til enn dametrenerne også, faktisk, for dem kan være litt mer sånn skulende og sånn. Så jeg opplever at de aller fleste er veldig hyggelige mennesker, så det er et par bare [som ikke har vært hyggelige] som jeg liksom kommer på, oppigjennom.

Denne treneren har fulgt et guttelag fra de var helt små og opp til juniorlag. Kommentaren om at det blir «mer og mer menn» viser til endringen etter hvert som spillerne hennes ble eldre. Hun forteller at i juniorserien møter hun ingen andre kvinner som trenere på motstanderlag, kun menn. Selv synes hun det er helt greit, for hun synes «mange menn er lettere å forholde seg til enn dametrenerne». Hun framhever på den måten positive erfaringer og problematiserer samtidig forventninger om «naturlige» allianser mellom trenere av samme kjønn. Et ønske om å selv være ansvarlig for hvordan man

blir behandlet, som skinner gjennom i flere av intervjuene, kan imidlertid innebære et dilemma: Kvinner blir på denne måten ansvarlige for hvordan de blir behandlet, og de må skylde seg selv hvis de blir behandlet dårlig og ikke møtt med respekt (jf. Hovden, 2015).

Deltakernes fortellinger om positive erfaringer med å være kvinne og trener, illustrerer kompleksiteten og dobbeltheten i datamaterialet. Flere er opptatt av å framheve at det kan være en fordel å være kvinne og trener, og intervjuene er, som vi også har sett tidligere, i det store og hele preget av fortellinger om mye glede og begeistring. Noen synes det er altfor mye snakk om ulemper og diskriminering, og mener kvinner kan være for raske til å føle seg «krenket» og innta «offerrollen». Dette kan være uttrykk for *forskyvninger* i feltet, og viser til at kvinner som er trenere, faktisk blir bedre behandlet enn tidligere, slik andre også har antydnet (f.eks. Fasting et al., 2019; Røthing, 2024). Samtidig kan denne typen positive fortellinger tolkes som fortrenghninger og håndteringsstrategier. Slike fortelling kan dessuten illustrere at «offerrollen», og det å innrømme eller fortelle om negative erfaringer, oppfattes som illegitimt og «utilgjengelig». Flere av deltakerne anlegger en type *individfokus* hvor den enkelte gjøres ansvarlig for å ikke bli dårlig behandlet, eller for å ikke *føle seg* dårlig behandlet. Ansvar skyves på den måten fra styrende organer til den enkelte. En slik tilnærming kan, som for eksempel Hovden (2015) påpeker, tilsløre systematiske eller mer overgripende organisatoriske forhold, som bidrar til å opprettholde maktforhold og forskjellsbehandling av kvinner som er trenere. Samtidig kan det innebærer en form for infantilisering og umyndiggjøring å *ikke* anerkjenne deltakernes fortellinger om positive erfaringer. I fortsettelse skal jeg imidlertid sette søkelys på fortellinger om utfordringer knyttet til å være kvinne og trener, som beskrives i en rekke intervjuer.

7.2 «De tror jeg er flaskefyllern» – usynliggjøring og ubehag

Flere kvalitative studier av kvinners erfaringer som trenere, beskriver negative erfaringer knyttet til å for eksempel bli sett på som et unntak og et avvik fra normen (se f.eks. Lewis et al., 2018; Drury et al., 2022; Schlesinger & Weigelt-

Schelsinger, 2012; Augestad & Hemmestad, 2023). Et gjennomgangstema i mange av intervjuene mine er fortellinger om at deltakerne blir oversett som trenere. Mer presist kan man kanskje si at de ikke blir *gjenkjent* som trener (jf. også Drury et al., 2022, s. 7). Andre trenere, og også dommere, antar at de har en annen funksjon, som å være lagleder eller flaskefyller. En av dem som er trener på høyt nivå, fortalte følgende:

Når man er på turneringer, eller egentlig der hvor dommerne er eldre eller ikke kjenner så godt laget og sånn, så er jo alltid jeg fysioterapeuten, så det blir liksom sånn: Nei, det er faktisk jeg som er hovedtreneren, det er meg du egentlig skal hilse på først. Men jeg er alltid den de går til sist, eller ikke kommer og hilser på.

En av de andre deltakerne forteller noe lignende:

Jeg har jo ofte med meg noen på benken, en mann, for å ha en kommunikasjonspartner på benken, ikke sant. Kamper kan jo bli hete og da er det en fordel å ha noen å kommunisere med underveis, og da har ikke vi så mange andre kvinnelige trenere i klubben, så da blir det en mann. Så jeg har hatt med forskjellige på de forskjellige lagene, og da er det gjentagende problem, uavhengig av hva alder det er på den personen ved siden av meg, for det har variert fra 22 til 60 liksom, så går andre trener konsekvent bort og snakker med mannen.

Denne deltakeren trener blant annet et ambisiøst guttelag som har hevdet seg i nasjonal serie, og hun forteller at trener for motstanderlaget alltid er en mann:

Ja, jeg har så langt i år, aldri opplevd å møte en kvinne på motsatt side, bare kvinner som hjelpetrener eller lagansvarlig, men ikke som hovedtrener.

Men hva gjør du da, når den andre mannlige treneren går og snakker med din lagleder?

Nei, jeg håper jo da at den jeg har med meg på benken har såpass respekt for meg at de sier «dette kan du kanskje snakke med hovedtrener om».

Har du opplevd det eller?

Ja, jeg har opplevd det flere ganger at de sier: «Nei, det må du nesten snakke med sjefen om eller hovedtrener om» også «Åja, er det hun!?» Og så er det en sånn overraskelse at det er en jente, så ... og så andre gang man møter dem så er det fortsatt mange som går til mannen, og da må de jo huske meg, tenker jeg ... men det er sånn, de bare tenker at det er selvfølgelig mannen som sitter der som er hovedtrener, så det er underbevisstheten som gjør det. Og det er derfor jeg og sier at hvis man skal endre på det så må det kanskje være fra motsatt vei, ikke først med oss kvinner.

Denne treneren har opplevd støtte og respekt fra menn i egen klubb. Det framgår tydelig at de aksepterer å være med henne som assistenttrener, også menn som var betydelig eldre enn henne, og at de anerkjente henne som hovedtrener. Det var menn fra andre klubber, som ikke kjente henne, som stadig tok feil og ikke gjenkjente henne som hovedtrener. Det er «underbevisstheten» som spiller menn et puss, mener hun. De er vant med at det alltid er menn som er hovedtrener, og det er med andre ord ikke vond vilje, men gammel vane, som gjør at de overser henne. Men samtidig synes hun det er rart at de ikke husket henne når lagene møtes for andre gang. Kanskje kunne det være litt «vond vilje» likevel?

Begge de to trenerne som er sitert over, er relativt unge. En annen, på samme alder, kommenterer at hun egentlig synes det er lettere å trene guttelag, for da kan hun ikke bli forvekslet med en av spillerne. Når hun trener eldre jentelag blir hun stadig tatt for å være en av spillerne. Særlig i begynnelsen er det litt flaut, forteller hun, «når jeg skulle liksom gå å si hei eller takk for kampen, og så visste de ikke at jeg var treneren». Ytterligere en annen, som også er ganske ung, deler en lignende erfaring:

Jeg vet ikke hvor mange ganger jeg har blitt tatt som spiller og ikke som trener, veldig ofte fordi jeg har med meg en mannlig assistent-

trener. Og det er jo både når pappa var med, og han som jeg var sammen med det første året på seniorlaget her. Ikke så mye i år, for nå vet folk litt mer hvem jeg er, men jeg har hatt mange runder hvor jeg må følge etter dommeren og si «Hei! Jeg er også trener».

Ja, så dommeren kommer og hilser på assistenttreneren og ikke på deg?

Jeg tror ikke det er tilfeldig heller, for jeg vet om en annen som har hatt en del av de samme opplevelsene, og det er klart vi er jo ikke de største, så vi går litt inn i en spillegruppe, da, og vi ser jo ganske unge ut enda, begge to. Sånn sett, hvis man bare ser det utenifra så er det jo da veldig naturlig å gå til han med skjegg, for han skal iallfall ikke spille. Men det er ... i hvert fall når du har hatt dommere flere ganger og man har holdt på en stund, så blir det litt sånn ... du blir ikke tatt for å være trener, du blir tatt for å være spiller, og selv om man står på dommerkortet som trener A, så blir det ikke registrert.

Denne deltakeren stusser, i likhet med den forrige, over at hun opplever å ikke bli gjenkjent som trener av *de samme* dommerne flere ganger, og er usikker på om dommerne overser henne med vilje eller om det er tilfeldig. Begge formidler en fornemmelse av at de kanskje blir oversett med overlegg, eller i alle fall at dommerne og de andre trenerne ikke egentlig gjør en innsats for å gjenkjenne dem som trener. Det framstår som ydmykende å måtte følge etter dommeren for å si ifra om at man er trener. Treneren i det forrige sitatet forklarte de mannlige trenernes manglende evne eller vilje til å gjenkjenne henne som trener, med «underbevisstheten». Av den grunn argumenterte hun for at endringsarbeid bør knyttes til menn og deres holdninger, og at endring ikke skal starte med kvinner. Dette kan leses som en kommentar til spørsmålet om hvem som har ansvar for at det er få kvinner blant trenere for eldre spillere og på høyere nivå i norsk håndball: Jeg fornemmer at denne deltakeren har følt eller fått høre at det er kvinnes ansvar å bevise at de er gode nok til å fortjene rollen som hovedtrener, og at det er de selv som må forandre seg for å oppnå anerkjennelse og respekt. I sitatet over argumenterer hun mot en slik tilnærming og mener at også menn må ansvarliggjøres og

bevisstgjøres. Fokuset på endring av menns «underbevissthet» kan imidlertid også forstås som en individorientert tilnærming til endring, i motsetningen endringsarbeid på organisasjons- og strukturnivå (jf. f.eks. Hovden, 2015).

I eksemplene over er trenerne ikke bare kvinner, men også relativt unge. Denne kombinasjonen av kjønn og alder kan se ut til å forsterke sannsynligheten for at de ikke blir sett og gjenkjent som trenere. Det er imidlertid også noen av de godt voksne trenerne som har erfart akkurat det samme. En av dem svarte slik på mitt spørsmål om det er mange kvinnelige trenere for lagene som hennes lag spiller mot:

Nei, det er ikke det. Jo, det kan være kvinner på benken, som oppmann. Men ikke hovedtrener. I Bring-serien har jeg observert veldig på det. En gang vi kom på kamp så var det en mann som hjalp meg, han var oppmann, ikke sant, og så kommer treneren fra det andre laget og går rett opp til oppmannen min og skal hilse på «hovedtreneren» og spør om laget.

Hva gjorde du da?

Nei, jeg sto bare på sida og sa «Hei, hvordan går det med laget ditt, da? Har du ikke spilt noen kamper?» Og da sa han «Er det du som er trener?» «Jeg har alltid vært trener på dette laget her.» [...] Men det er sånn typisk, og han så det og, han oppmannen. «Det slår ikke feil», sa han, «at hver gang, så kommer de til meg. Men jeg er bare sånn som fyller på flasker».

Også i dette sitatet framgår det at det er et gjentakende problem at de som kvinner ikke blir gjenkjent som trener, og det er verdt å merke seg at oppmannen også har lagt merke til dette og kommenterer det. En av de andre voksne trenerne svarer slik på mitt spørsmål om hun har opplevd noen utfordringer knyttet til å være kvinnelig trener:

Ikke i mitt eget fellesskap, det synes jeg ikke, virkelig ikke, men det er jo klart at når man reiser og man skal på de første treningsleirene og kamparenaene og de første kampene og sånn da, så er det jo sånn at de andre trenerne har ikke helt fått det med seg, ikke sant,

og det er helt greit det, men liksom 90 % av dem går forbi deg eller tenker at du er flaskefylleren, sant, og da ... eh, er det ... det har vært noe å kjenne litt på, også er det klart at i det øyeblikket de har skjönt at jeg også er trener så behandles man jo likt da, men alle tror at jeg er flaskefylleren i starten.

Det er ingen av dem som forteller at de blir usynliggjort og ikke gjenkjent som trenere, som framstiller dette som veldig tungt, vanskelig eller ubehagelig. De ser ut til å oppleve det mer som irriterende, men også som ydmykende, særlig når det gjentar seg flere ganger. Noen forteller også om andre negative opplevelser i møte med mannlige kollegaer:

Du så på dem – ikke alle – men noen av de vi møtte, at det var pinlig å komme bort å si takk for kampen etterpå når vi hadde vunnet. Du bare så det på hele utstrålingen.

At det var pinlig fordi det var flaut å tape for en dame, liksom?

Ja, og det ... du ser det litt på hvordan de kvier seg litt og er litt sånn kjepphøye før kampen ... Det er noe med væremåten, litt ovenifra og ned-utstrålingen og måten de prater til deg på, og det er langt ifra alle, det er da masse veldig hyggelige mannlige trenere rundt som har respekt for oss og gjensidig respekt, men så har du de som ... «det var flaut». Ja, og det er ikke fordi de sier noe, men du ser det på hele måten de er på. Ja, da er det ekstra deilig å vinne.

Flere av deltakerne er opptatt av å understreke at de kjipte opplevelsene er heller unntaket enn regelen, og at de først og fremst møter «masse veldig hyggelige mannlige trenere». En av de andre trenerne, som understreker det samme, svarer imidlertid slik på spørsmål om hun har opplevd noen utfordringer som kvinnelig trener:

Hvis jeg skal peke på noen sanne konkrete situasjoner som jeg liksom har stått i som jeg synes har vært litt sånn tungt, det er ... har møtt noen mannlige trenere som jeg merker at har problemer med å for eksempel ha tapt for dame, da. Tror det er det

det handler om, da. De er veldig hyggelige før kampen, men etter kampen pottesur og under kampen også, prøver liksom å ... har opplevd et par ganger ... som prøver liksom å sende sånne stikk bort til oss og sånne ting, da. Men jeg har ikke så mange dårlige opplevelser med det egentlig, noen få, men han ene, han møter jeg i år igjen, da, jeg er veldig klar over det.

Ja, hvordan er det det kommer til uttrykk?

Nei han, når det liksom koker litt og det er jevnt og kanskje vi leder og sånn da, så prøver han jo liksom mye sånn kommentering og det «få litt kontroll på de guttene dine og» det sa han. Ja, det er sånn, da. Men jeg bare begynte å liksom bare ignorere vedkommende. [...] Men det som var litt morsomt i fjor, da vi spilte mot dem, så var han, da var han ganske ufin med sånne ting, og da gikk mine gutter bort til han etter matchen – jeg hadde ikke sagt noe – og de sa «vet du hva, måten du snakker til vår trener på, det syns ikke vi er greit». Og det var veldig herlig, for jeg synes jo det er morsomt at dem gjør sånn. Da sa de liksom at «det reagerer vi på». Ja, og det ble en sånn greie, og da ble han litt satt ut. Da kom han til meg etterpå og sa at jeg ikke hadde kontroll på dem og at han reagerte på at de hadde kommet bort til ham og sånn. Og så sa jeg ... jeg bare lata som ingenting, så sa jeg «ja, gjorde de det, ja? Det var jo interessant, jeg hadde ikke bedt dem om å gå bort. Men de reagerte vel på hvordan du oppførte deg mot meg. Det er jo det de gjorde, vet du».

I begge de to siste fortellingene ligger det mellom linjene at de mannlige trenerne har hatt det som kan kalles en nedlatende holdning til de kvinnelige trenerne. I det siste eksemplet ser vi imidlertid at ikke bare treneren selv, men også spillerne reagerer på dette. De tok rett og slett affære og sa ifra til ham om at de ikke likte måten han snakket til deres trener på. En av de andre deltakerne, som i flere deler av intervjuet snakker varmt om godt samarbeid med mannlige trenerkollegaer, forteller om en dobbelthet i kommentarer fra en mannlig trener:

Det var en som sa på et seminar, da, hvor vi hadde snakka sammen mye den helgen og samarbeida litt, og da avslutta han liksom helga med å si at: ja, du er faktisk en litt sånn tøffing du, eller du er faktisk ganske flink. Og jeg bare: «Åja, er jeg faktisk det??» Og jeg lo bare av det. «Nei det var ikke sånn jeg mente», sa han, «nei, jeg skjønner det», men ... ja, det er ofte litt sånn når folk blir kjent eller har diskusjoner med meg eller hvor jeg på en måte får vist litt hva jeg står for da, da får man litt sånn: ja du er faktisk ganske flink, du.

De har ikke egentlig forventa det, liksom?

Nei, jeg catcher de litt på det at de blir litt sånn overrasket ... og man får litt sånn tilbakemelding fra andre trenere, og de er veldig positive, føler jeg, men det er sånn positivt overraska, hvor de er flinke til å sende meg melding etterpå å skryte og jeg føler at spesielt de litt yngre mannlige trenerne er veldig flinke til å gi meg tilbakemeldinger eller sende meg en melding så jeg føler jo egentlig at håndballen ... jeg syns det på en måte er litt rart at det er et problem, fordi det virker liksom utad som at jeg har mange som heier på meg og da, men da er det litt sånn: ja dere var skikkelig gode taktisk, faktisk, her har du forberedt godt! Og det er sånn: selvfølgelig har jeg ... det er jo det som er jobben min! Men de blir litt sånn: Ja?! De hadde ikke forventa det, da.

Denne treneren opplever at mange er positive og heier på henne, og særlig yngre mannlige trenere er flinke til å gi tilbakemeldinger. Men positive tilbakemeldinger, som tydeligvis er godt ment, kan samtidig få noe nedlatende over seg når det kommer til uttrykk som overraskelse. Deltakeren som er sitert her, opplever at mannlige trenere kan bli overrasket over at hun er så flink (jf. Schlesinger & Weigelt- Schelsinger, 2012). Hun spør seg om de har *lave forventninger* til henne, og hun fornemmer at de har lave forventninger til henne *som kvinne*. Selv mener hun at hun gjør jobben sin, og at det bare skulle mangle at hun er både flink og godt forberedt.

Noen av fortellingene om det deltakerne har opplevd som utfordrende eller negativt, er sammensatte og ikke helt entydige. En av dem forteller imid-

lertid om en helt entydig negativ og nedlatende tilnærming fra en mannlig trener:

Jeg har hatt en trener på motsatt lag som på en måte har kommet med seksuelle tilnærminger da, i kampsetting, hvor min mannlig trenerkollega har irettesatt han ganske kraftig. Hehe. Så det har skjedd en gang, og heldigvis ikke mer enn det. Og det går helt fint, jeg klarer å svare for meg selv, men nå kom han meg i forkjøpet, så det er greit.

Det er verdt å nevne at det kun er én av de 20 kvinnene som jeg intervjuet, som nevner seksuell trakassering eller upassende seksuelle tilnærminger, som her i sitatet over. Det er selvsagt mulig at andre har erfaring med dette fra håndballkonteksten for eksempel som spiller, eller at de ikke har ønsket å fortelle om denne typen erfaringer i intervjuet med meg. Det kan også skyldes at jeg ikke spurte eksplisitt etter denne typen erfaringer. Men i ett intervju kom dette fram, som vist i sitatet over. Samtidig fortalte hun at hun umiddelbart ble tatt i forsvar av sin mannlige trenerkollega, som reagerte kraftig. Et vesentlig aspekt ved denne korte fortellingen er nettopp betydning av å ha en støttespiller, og kanskje særlig en mannlig støttespiller. En av deltakerne forteller om hvordan dette var viktig for henne, da hun skulle velge assistenttrener:

Jeg har vært veldig bevisst på at det er en mann som ikke er ung, så jeg har jo på en måte valgt det som er motsatt av meg. [...] Det er jo kjedelig fordi man vil jo støtte opp de som er unge, og spesielt hvis de er kvinner, da, for det har vært viktig for meg at jeg har blitt dratt inn. Men jeg har jo gjerne blitt dratt inn av de som er motsatt av meg da, så jeg har jo tenkt at det har vært gode team, at vi utfyller hverandre, og det viktigste var jo personligheten. Men selvfølgelig en som hadde kanskje erfaring som kunne slå litt i bordet da, hvis ting blåste litt, for jeg så jo for meg hvis ting gikk ordentlig dårlig med resultater, så er det litt sånn at jeg ikke er god nok, at jeg er ung og uerfaren at jeg er kvinne. At jeg kunne fått alt i retur, da. Så det å ha noen i teamet som kunne gi litt tyngde, på det jeg ikke har, det var et veldig bevisst valg.

Å velge en partner som er mann og ikke ung, er et eksplisitt tiltak for å kompensere for det som gjorde henne selv utsatt, nemlig at hun er kvinne og ung. I mange intervjuer omtales støtte fra menn som vesentlig, og andre studier har også pekt på den viktige rollen menn spiller i endringsarbeid (jf. Elling et al., 2019). Messner (2009) skriver i sin studie at kvinner som er hovedtrenere ofte har med seg en mannlig assistenttrener, gjerne egen ektefelle, og at disse fungerer som det han beskriver som en «male buffer». Det samme kommer til uttrykk i flere av de utdragene jeg har vist i dette kapittelet. Mange av kvinnene har med seg en assistent når de har hovedansvar for laget, og dette er ofte menn som er voksne. For de unge kvinnene innebærer det ofte menn som er betydelig eldre enn dem. Disse mennene kan fungere som buffer, og deres autoritet kan tenkes å «smitte over» på de kvinnelige trenerne. Disse mannlige støttespillerne kan imidlertid også – selv om det ikke er intendert fra deres side – stå i veien for kvinnene fordi andre aktører antar at det er mennene og ikke kvinnene som er hovedtrener for laget. Mange kvinner blir rett og slett ikke *gjenkjent* som trenere, fordi en trener forventes å se ut som en mann.

I kapittel 4.2 omtalte jeg Orupabo, som er halvt nigeriansk og halvt norsk (2021, s. 116), og hennes refleksjoner over å bli tatt for å være renholder og å ikke bli *gjenkjent* som student og forsker, fordi hun ikke passet med kollegaenes «forventninger om hvordan en sosiologistudent eller samfunnsforsker *egentlig* ser ut» (s. 116). Hennes erfaringer ser ut til å minne om det flere av deltakerne i denne studien forteller: De blir tatt for å være flaskefyller, ikke trener, fordi de bryter med forventningene om hvordan en hovedtrener for eldre lag eller på høyt nivå, *egentlig* ser ut. Samtidig indikerer positive opplevelser og støtte fra menn som de samarbeider med i klubbene, at maktstrukturer nettopp ikke er absolutte men relasjonelle, komplekse og foranderlige (jf. Orupabo, 2021). Intervjuene min indikerer at de voksne trenerne i stor grad ignorerer, «rister av seg» eller til og med ler overbærende av negative kommentarer fra mannlige trenere. Særlig gjelder dette hvis de har høy utdanning og spillererfaring på høyt nivå. Dette kan forstås som et uttrykk for *forskyvning* av maktforhold og at den typen kommentarer fra menn ikke lenger har (like) stor effekt og følgelig har mistet noe av sin kraft. Samtidig understreker dette betydningen av å ha en flerdimensjonal tilnærming i studier av maktforhold. Yngre trenere ser, i motsetning til de voksne, ut til å kjenne på større ubehag i lignende situasjoner. I neste delkapittel skal jeg drøfte nærmere hvordan

kjønn og alder kan spille sammen på måter som får betydning for deltakernes opplevelser av trivsel og anerkjennelse som trenere.

7.3 Alder, kjønn og autoritet

Det er viktig for en trener å ha autoritet. I intervjuene kommer det fram at man kan få autoritet både gjennom trenerutdanning, egen spillererfaring, pedagogisk talent og alder. Flere mener dessuten at menn har mer «naturlig» autoritet enn kvinner, noe som også er kjent fra annen forskning (f.eks. Schlesinger & Weigelt-Schlesinger, 2013). I forrige delkapittel ble alder nevnt flere ganger som mulig forklaring på at kvinner ikke ble gjenkjent som trener og følgelig ikke ble tilskrevet den typen autoritet som *forbindes* med hovedtrenere. Det var imidlertid deltakere i alle aldre som hadde opplevd det samme, noe som peker i retning av at *kjønn* var den primære årsaken til at kvinner ble oversett og antatt å være flaskefyller eller lagkontakt, ikke hovedtrenere. I fortsettelsen skal jeg sette søkelys på fortellinger om negative erfaringer der alder, i samspill med kjønn, er det sentrale temaet.

Flere av de voksne deltakerne fortalte om yngre kvinner i samme klubb som hadde hatt negative opplevelser som trenere. En av de eldste deltakerne fortalte at hun selv noen ganger ler litt inni seg av menn som prøver å tøffe seg:

Så jo mer du viser «jeg er mann, sterk mann, du er bare liten jente» ... jeg tror faktisk at de gjør det fordi de kanskje ikke er trygge nok på evnene som trener. Det er sånn, som du vet, små bikkjer er bråkete, mens store er roligere, hvis du skjønner? Så det bryr meg ikke i min alder, hvis noen plutselig viser frem biceps, da.

I fortsettelsen fortalte hun om en ung trener i klubben som opplevde at en mannlig trener på motstanderlaget skjelte henne ut og prøvde å påvirke dommeren, og hun kommenterte «stakkars unge jentetrenere, det er ikke like lett for dem». En annen av de voksne trenerne, som ikke har noen negative erfaringer for egen del, forteller om en ung, kvinne i klubben som hadde en veldig ubehagelig opplevelse:

Hun som er trener for jenter 12, hun er jente, og ung, og der hadde en trener på et annet lag gått bort til henne liksom og direkte snakket til henne, snakket stygt med henne som trener, og hun sto jo der som et spørsmålstegn etterpå, så da ...

Hvordan stygt da? Altså, utskjelling ...?

Nei, liksom hvordan hun lot hennes spillere oppføre seg på banen. Og her skjønner jeg ikke problemet, for det hadde jo ikke vært noe ... men det er nok for å ... ja, snakke henne ned, og det var litt sånn merkelig, for hun tok jo kontakt med meg rett etterpå, og spurte liksom «hva gjør jeg nå? Har du opplevd dette?» og jeg bare «ta kontakt med kretsen, jeg hadde ikke vært i tvil, dette melder du inn, dette er ikke greit!». For sånn skal det ikke være, samme hva, liksom, og det hadde hun gjort da, og da hadde hun fått tilbakemelding om at det skulle de ta videre.

Denne unge treneren var alene som trener for laget sitt, da hun ble skjelt ut av en eldre mannlig trener. Dersom hun hadde hatt med seg en «mannlig buffer», er det mulig at situasjonen ikke ville oppstått. I begge disse tilfellene forteller de voksne trenerne at den ubehagelige hendelsen gikk sterkt inn på de unge trenerne. I noen av intervjuene kommer det fram tilsvarende saker knyttet til unge kvinner som får problemer med fedrene til spillere som de trener. En av deltakerne forteller om to unge kvinnelige trenere i klubben som beskrives som både dyktige og hyggelig, men som nå har tatt en pause som trenere fordi «et par-tre stykker i foreldregruppa styrte mye og ikke var fornøyde med treneren». Hun forteller videre:

De er jo ikke mer enn 21, og da å klare å stå imot det maset og de forventningene og veldig bastante foreldre på at sin datter er bare best, og skal bare spille sånn ... Det var sikkert ikke så lett å stå imot. [...] De hadde vel egentlig prøvd litt sånn selv på forhånd og få ordna det uten å blande inn klubben, tror jeg, men så tror jeg rett og slett det begynte å tære såpass på dem at altså, enten så må dere gjøre noe eller så slutter vi for vi orker ikke dette mer.

De to unge trenerne tok en pause fra trenerjobben, og jeg vet ikke om de kom tilbake som trenere senere. Sitatet over indikerer at klubben ikke tok situasjonen tilstrekkelig på alvor og derfor ikke tok grep som gjorde det mulig for de unge trenerne å fortsette. Flere av de andre deltakerne forteller også om lignende utfordringer:

Nå ser jo ikke jeg veldig gammel ut, så det er nok kanskje min største utfordring, at jeg har måttet jobbe veldig mye med å få autoritet, spesielt fra foreldre som da er mye eldre enn meg. Så det er nok kanskje det jeg har strevd mest med, men når de ser progresjonen hos barna sine og det man gjør på trening, så skjønner de jo fort at de ikke kunne bidratt med det samme, og av den grunn så er de jo veldig takknemlige. Og foreldre som er veldig sånn «takk for at du gidder å trene ungene», og ja, de er jo veldig på den, så det er veldig hyggelig, og de er veldig takknemlige for den jobben jeg gjør.

Men når du sier at du har måttet streve mest for å få ... altså har du opplevd at det har kommet kritikk?

Ja, det har jeg, men det var nok mer da jeg var yngre, ikke så mye nå. Men da man var litt yngre så var det jo gjerne det med foreldre som prøvde seg på at «ungen min fikk ikke nok spilletid, hvorfor fikk den mer spilletid enn min unge, og hvorfor gjør du sånn?» og prøver egentlig å pushe deg ganske langt og ser hvor langt [de kan gå] før du vipper av pinnen og bare hører på det de sier. Så det er nok den hyppigste; fedre som står og gjerne vil på sitt barns vegne, det er nok kanskje den verste, hvor man har måttet lære seg å takle det. Ja, de skal gjerne liksom ... «ja, jeg må ta noen ord med deg» og drar deg til side etter kamp og liksom den type ting.

Tror du at de hadde oppført seg annerledes hvis du var mann?

Hvis jeg var mann og eldre, ja. Jeg vet at vi har jo noen av disse herre juniorspillerne, som er trenere på yngre lag, de blir jo også satt i ganske like situasjoner. Men eldre menn, nei.

En av de andre deltakerne forteller om lignende utfordringer:

De første årene så var det nok en del foreldre som brukte litt tid på å skjønne at jeg faktisk kunne det jeg kunne. Og det er klart, pappa har jo vært trener i alle år og jeg har hatt med ham som, ja, kall det assistent, og som han sier: «du får ekstremt mange kommentarer og spørsmål», som han aldri har fått. Det er mye sånn «hvorfor?», «hvorfor gjør du sånn?», fra foreldre. Spillerne har egentlig vært ganske greie, men typ fra foreldre som aldri hadde turt å stille det spørsmålet til en voksen mannlig trener, men det er klart jeg var ... er ung fremdeles, og da voksne mannfolk, pappaer som kommer og lur på det ene og det andre. Men nå har jeg alltid stått ganske trygt i meg selv og det jeg har gjort, så det er ikke noe jeg har blitt sånn veldig påvirket av. Tror pappa har vært mer overrasket over det som har kommet, for gjennom hele hans karriere som mannlig trener så har det liksom aldri vært noe av den typen. [...] Den verste kombinasjonen er nok å være ung og kvinne.

I det forrige sitatet så vi at alder ble regnet som en utfordring uavhengig av kjønn, mens i dette siste sitatet framheves kombinasjonen av å være kvinne og ung, som den mest krevende. Flere andre argumenterer for det samme, som antydte allerede i forrige kapittel. Denne deltakeren har, som vi ser, brukt sin far som det vi kan kalle «mannlig buffer», og det er særlig interessant å legge merke til hans overraskelse over alle spørsmål og kommentarer som datteren får. Da hun etter noen år skulle overta som hovedtrener for klubbens A-lag, ble hun provosert over at alder ble brukt som argument mot henne:

«Jammen du er jo fortsatt ung, du har jo god tid», og da tenkte jeg «faen, jeg sitter her og er 30, ikke ta den holdningen mot meg» [...] Ja, da satt man jo i et rom med sånn fire menn fra sportslig utvalg og de to herretrenerne som hadde hatt A-laget tidligere, så det er liksom en sånn underbevisst motstand man møter fordi man er jente og faktisk vil noe.

Som hovedtrener for A-laget i klubben har denne treneren selv fått innflytelse etter hvert, og hun forteller om en situasjon hvor en annen ung kvinnelig trener ble diskutert:

Hun har jo også ambisjoner og kommer til å bli en fantastisk trener etter hvert, og det var liksom da hun tok over junior, så var det jo også dette med «men hun er så ung». Og det kom jo da fra administrasjon og styret, og de som ansetter, og da tok jeg dem og sa «jammen dere hadde aldri sagt det om dette var en 19 år gammel gutt», og da lukka de kjeften, rett og slett. Så det er ett eller annet som ligger der, i bunn, uten at man kanskje helt er bevisst på det. Så det gir litt den der følelsen av at man må bevise det lille ekstra hvis man skal begynne å sammenlikne en mannlig og kvinnelig trener på samme alder med samme utgangspunkt. Om det ligger i kulturen eller hva det er, det er ikke så godt å si.

Det er ikke uvanlig at representanter for ulike minoritetsgrupper har en følelse av «at man må bevise det lille ekstra», når man trer inn på arenaer som tradisjonelt har vært dominert av andre. En av de andre deltakerne forteller også om dette, da hun ble engasjert som hovedtrener for et ambisiøst J16-lag:

Ja, da starta jeg som hovedtrener, men etter at klubben hadde godkjent, så måtte jeg inn i eget møte med noen representanter fra foreldregruppa, da, som liksom ikke kjente til meg, jente 19 år. Og da ble jeg grilla på hvordan jeg hadde tenkt til å løse dette og hva jeg kunne ... Det gikk jo bra da, og de som satt der har jeg fått veldig godt forhold til sånn i ettertid, men da følte jeg meg ganske liten, eller sånn at jeg hadde mye å bevise, da. Det er jo masse eksempler på unge mannlige trenere som har hatt gode lag både i Bring og Lerøy da, men veldig få jenter, jeg har egentlig aldri møtt en kvinnelig trener på min alder. Men ja, jeg synes det var rart at jeg måtte gå inn å bevise, jeg var litt skeptisk til at ... jeg tror liksom ikke alle andre hadde måttet bevise det da, de har jo ikke gjort det i ettertid heller, at man må bevise foran foreldregruppa. [...] Det ble stilt mye spørsmål, de virka som de ikke trodde jeg hadde tenkt gjennom hvordan jeg skulle løse det; hvilke

mål jeg hadde for laget, hvordan jeg ville at jentene skulle spille; ja, de hadde vel egentlig bare lyst til å høre om alle planene de trodde jeg ikke hadde lagt. [...] Det var to andre fedre, som også har spilt på godt nivå, og han ene kom for seint til møtet og satte seg bakoverlent i stolen med henda i kors og liksom bare venta på at det skulle bli ferdig da, og stilte litt sånn tvilende spørsmål ... jeg hadde forberedt meg godt da, for jeg regna med at det kom litt sånn dumme spørsmål. Men det gikk veldig fint, og han ene har i ettertid tilbudt meg jobb i en annen klubb.

Det var foreldrene som hadde tatt initiativet og innkalte vedkommende til møtet, og det var ingen fra klubbens ledelse som deltok. Dette illustrerer at foreldre ofte spiller en viktig rolle og har mye uformell makt i klubbene, også i større klubber, noe som kommer tydelig til uttrykk i mange av intervjuene. I fortellingen over beskrives velkjente hersketeknikker og tydelige maktforhold, og det er tankevekkende at ikke noen fra klubben, som tross alt hadde ansatt henne som trener, deltok på møtet. Det er tydelig at vedkommende følte seg sårbar og utsatt, som ung og kvinne.

7.4 Kropp, kjønn og autoritet

Forrige delkapittel viste tydelig at alder i kombinasjon med kjønn kan undergrave kvinners autoritet som trenere. I fortsettelsen skal vi se at også kropp og stemme knyttes til opplevelser av autoritet. En av deltakerne fortalte følgende, da jeg spurte hvordan hun opplevde samarbeidet med ulike aktører i klubben, da hun begynte som trener som ung kvinne:

Nei, det var jo noen fighter. Jeg husker en episode hvor en av fedrene ... Dattera spilte ikke, og det han ikke visste var at hun hadde tråkka over på oppvarming. Det hadde ikke hun informert om for de hadde ikke snakka sammen før kampen, så hun kunne jo ikke spille. Men det [at hun var skadet] hadde jo ikke han registrert, da. Så det endte jo med at han altså bare kom ned på banen,

ned på benken hvor jeg sto, og ... nei, og da satt jeg på benken, og han var jo ganske stor i tillegg, og da sto han over meg, jeg klarte ikke å reise meg opp heller, for han sto liksom over, og skjelte meg totalt ut da, fordi dattera ikke hadde spilt, og da kom det liksom litt sånn der: hva jeg hadde å komme med liksom, eller hvorfor jeg skulle ... altså kom mye sånn, da, som gikk på at jeg var ung og uerfaren spesielt, da.

Det blir jo litt spekulativt, da, men tror du at han hadde gjort det samme hvis du var en ung mann?

Nei, og det konfronterte jeg han med etterpå. Vi hadde et langt møte etterpå.

Utgangspunktet for det som beskrives i dette siste sitatet, var trenerens unge alder. Men i løpet av fortellingen trer også kroppsstørrelse tydelig fram som en maktfaktor, og som noe som underminerer hennes autoritet. Hun beskriver veldig konkret hvordan han, som var «ganske stor», sto bøyd over henne sånn at hun ikke kunne reise seg opp. Hun fikk på den måten bokstavelig talt ikke anledning til «å stå opp for seg selv» og diskutere mot/med denne faren på mer likeverdig måte. Flere andre reflekterer også over hvordan kropp får betydning for egen autoritet som trener. En av deltakerne forteller at hun synes det er veldig ubehagelig hvis «en mann som er svær og robust kritiserer meg ansikt til ansikt», og sier videre:

Jeg er liten, jeg ser ikke ut som en skikkelig trener, så naturlig respekt, da, det får jeg ikke gratis. Jeg må vise hva jeg kan, for ingen har respekt for meg automatisk, ikke sant, og ingen tror at jeg er trener i det hele tatt. Alle trenerne som ikke kjenner meg, de hilser selvfølgelig på mitt trenerteam, to menn, men jeg har hovedansvaret og alle trenere hilser på dem først. Og så går de nesten forbi meg før de registrer «oj, det er en dame som er på benken», og så hilser de på meg. De tror helt sikkert jeg er oppmann, mamma til en spiller, ikke sant.

Denne treneren er en godt voksen dame, så hun er for gammel til å bli forvekslet med spillerne, slik unge trenere forteller at de blir. Hun er imidlertid lav og oppfatter at det er hennes størrelse som gjør at hun ikke blir gjenkjent som trener eller sett som en «skikkelig trener». En av de andre, yngre trenerne er også opptatt av kroppens betydning. På spørsmål om det er noen konkrete ting hun har opplevd som utfordrende som trener, svarte hun slik:

Det er ofte det å bli hørt, da. Jeg føler kanskje ofte at jeg må rope litt høyere, jeg må nok kjempe litt hardere for mitt syn for å få det gjennom ... Kan godt hende at alle andre føler på det også, at hvis man har lyst til å finne på noe nytt liksom, så må man jo jobbe litt for det.

I fortsettelsen utdyper hun hvem hun sammenligner seg med, hva hun har opplevd, og hvilke grep hun tar for å bli hørt:

Gjerne folk med større stemme ... sånn på banen. Hvis man skal ta det bokstavelig, så har jeg jo opplevd at dommere ofte kommer fortere til meg og sier: «Nå må du roe deg ned!», enn til mann på 50 da, som står på andre siden av sekretariatet og har ropt hele kampen. Men jeg har tenkt litt på det også, at stemmen min bærer ikke like godt, så hvis jeg skal høres, så må jeg ta i ganske mye, men da høres jeg nok mer sint ut ... Spillergruppene føler jeg egentlig at jeg har hatt ganske god kontroll på, det er ikke der jeg har slitt med å bli hørt, men i forhold til foreldregruppa, med-trenere, klubb ... og de gamle mannlige dommerne er jo ikke glad i å bli kjefta på de heller, men de er nok raskere opp med det gule kortet ... men igjen, jeg tror jeg høres sintere ut fordi jeg må ... hvis jeg skal rope da, eller høres, så må jeg liksom opp på 90 %, og man hører jo at man snakker så høyt man kan. Mens mannlige treneren på andre siden kan prate 50 % av sitt lydnivå og høres kanskje ikke like sint ut. Jeg vet ikke. [...] Ja, det hender jeg står på benken, hvis det er de laveste gymbenkene da. Ikke når jeg prater med folk, men sånn underveis i kamp og gir tilbakemeldinger til de som er på banen og sånn.

En av de andre unge kvinnelige trenerne forteller om lignende utfordringer, særlig knyttet til dommere:

Spesielt dommere da, eldre rutinerte dommere, har jeg jo hatt noen episoder med. Altså, alle trenerne klager jo litt på dommerne og sånn, eller dommeravgjørelser, og det må jo alle trenere bli flinkere til [å la være]. Men jeg opplever jo, og mest på høyt nivå, for der har man jo kanskje ofte eldre dommere også, at jeg får fort advarsler, gult kort eller tilsnakk, og på ganske krass måte. Mens alle mine mannlige kollegaer på andre siden kan jo stå å si nesten hva de vil, og spesielt hvis de har et navn da, så får de holde på akkurat som de vil, da. Men jeg kan jo så vidt si noe, uten at jeg får en eller annen kommentar eller «nå må jeg roe ned». Jeg kan jo nesten ikke snakke med dommerne, så det er litt viktig for meg å ha et team rundt meg, da, som kanskje tar en annen rolle enn de gjør på andre lag, litt fordi det er sånn det er. Ja, jeg fikk jo høre fra han ene dommeren at han hadde 40 års erfaring og liksom hvorfor skulle jeg komme her å stille spørsmål ved hvordan han dømte og ... ung kvinne og liksom, han sa det jo rett ut.

I Messners (2009) studie om kjønn og trenererfaringer i barneidretten, tematiseres også kvinner og menns forskjellige stemmer og ulike bruk av stemme. Han skriver at mange av kvinnene som han intervjuet, fortalte om mannlige trenere som de opplevde som fryktelig høylytte, og at ropingen og skrikingen representerte det de oppfattet som «a primitive approach to coaching» (s. 73). En av trenerne i Messners studie fortalte at hun opplevde at hennes mannlige assistenttrener ved hjelp av sin stemme tok kontroll over et jentelag i softball som hun var hovedtrener for: «He would get that real, deep-like guy voice and just kinda, yell. And they'd kinda snap to it. When he did that, I was like, 'This is my team! Why aren't they listening to me?'» (s. 73). Det er tydelig at denne treneren var irritert over at hennes lag lyttet mer til en mann med dyp stemme, enn til henne som var hovedtrener. Både hun og noen andre i Messners studie, fortalte at de hadde forsøkt å rope høyt selv, for å overdøve mannlige treneres dype stemme. Men da opplevde de å bli møtt med det Messner omtaler som «dobbel standard» (s. 73): De ble anklaget av andre trenere for å være «pushy»

og «too serious» hvis de prøvde å rope og oppføre seg «som menn», og mener de ble vurdert annerledes fordi de var kvinner.

I intervjuene spurte jeg først og fremst etter hvilke erfaringer deltakerne hadde med samarbeid med andre trenere og ledere i klubbene, samt spillere og foresatte. Noen nevnte imidlertid, på eget initiativ, situasjoner med dommere som utfordrende, som i de to sitatene over. Dommerrollen krever at man klarer å etablere autoritet i kampsituasjonen. I de to sitatene over forteller deltakerne at de opplever at eldre, mannlige dommere er spesielt lite begeistret for kommentarer fra unge, kvinnelige trenere. Sagt på en annen måte, indikerer disse sitatene at dommere kan synes det er særlig vanskelig å håndtere at unge kvinner utfordrer deres autoritet som dommere, mens de ikke provoseres på samme måte av kommentarer fra voksne menn. Dette kan fortolkes som uttrykk for at dommerne oppfatter voksne, mannlige trenere som likeverdige – som sine *likemenn* – og dermed som berettiget til å stille spørsmål ved deres avgjørelser, mens unge, kvinnelige trenere ikke tilkjennes samme rett og mulighet fordi dommerne ikke ser dem som likeverdige.

I sitatene over har kroppsstørrelse og stemme vært knyttet til utfordringer i møte med foreldre, dommere og mannlige trenere. Noen forteller at de ikke opplever tilsvarende utfordringer overfor spillerne, og en kommenterer for eksempel at «ungene, de tar deg jo seriøst bare du blåser i fløyta». Andre mener at det er bra å ha med en mannlig trener for «det er jo liksom ofte mye greier med unger» og «hvis det er uro i gruppa, eller hvis folk ikke følger med da, og han på en måte hever stemmen, da hører de jo mye mer enn på oss» (jf. Messner, 2009, s. 73). Men noen av deltakerne som har trent eldre gutter og menn, reflekterer over hvordan kroppsstørrelse kan ha betydning for deres opplevelser av å være trener. En opplevde at hennes relasjon til spillerne endret seg da de ble eldre, og kommenterte tørt at dynamikken endrer seg når «jeg er 1,60, og de er 2 meter». En annen, som har trent herrelag på høyt nivå, beskriver også spillernes størrelse som noe av det som gjorde situasjonen utfordrende:

Det er jo første gangen på veldig, veldig, veldig mange år sånn i håndballverden-sammenhengen at jeg har vært nervøs, og usikker på meg selv. Og det har jeg mange ganger tenkt over at hvorfor setter jeg meg i situasjonen? Også er det liksom bare det syns jeg er digg! Altså jeg elsker det egentlig, altså det der å kjenne at du

er litt utrygg. «Er det ikke det som er utvikling?» tenker jeg. Det er vel det jeg jager ofte, ikke sant? Jeg blir litt lei av det vanlige, ja, så det var bare å hive seg i det. Men det er klart, at de første gangene jeg står på gulvet og skal fortelle en mann på 2,03 og 110 kilo at han må flytte seg litt raskere sidelengs fordi han kommer for seint ... Altså, du må jo bare fake it till you fucking make it!! Men ja, det har gått kjempefint, de vet ikke at jeg har vært nervøs for å komme inn til dem. Også har de behandlet meg som en del av gjengen, egentlig, fra første stund.

Mens forskningslitteraturen primært framhever utrygghet som noe negativt for kvinner, beskriver denne deltakeren utrygghet som positivt, noe som skaper utvikling, og som noe hun både «digger» og «elsker». Samtidig bidrar forskjellene i fysisk størrelse til å gjøre situasjonen utfordrende. Ikke fordi hun var redd for at spillerne skulle bruke sin fysiske overlegenhet mot henne, men fordi det oppleves utfordrende å heve stemmen og gi instruksjoner til personer som er fysisk større, og som man bokstavelig talt ser opp til. En av hennes strategier for å håndtere dette ser ut til å være at hun ikke lar dem få vite at hun var veldig nervøs før de første treningene. Tvert imot formidler hun styrke og tydelighet, slik det også kommer til uttrykk i den følgende situasjonen:

En av de første øktene jeg hadde med laget var i en periode vi skulle trene ganske hardt og så var det en økt da det var den der klassiske at når hovedtreneren er borte så er energien litt lavere. Alt er fint og sånn, men det bare trenes på et litt lavere nivå. Da vi hadde trent i en drøy time så blåste jeg av økten også sa jeg bare at: «jeg er veldig glad i dere, men ikke piss på tiden min», også bare gikk jeg. Og siden har jeg ikke trengt å gjøre det mer. Så de får jo dårlig samvittighet sant, de er så tøffe i trynet, men de får så dårlig samvittighet, så hentet de meg inn igjen også diskuterte vi, og så sa jeg bare at jeg skjønner, jeg har vært der dere er, sant, jeg skjønner det så veldig, veldig godt, men da må vi bare bli enige; skal vi enten bare trene en time, men med litt mer kvalitet, eller skal vi bare slutte av nå?

En annen deltaker, som også har trent herrelag, forteller at hun var veldig klar over at hun ikke kunne etablere autoritet gjennom fysikk og kroppslig størrelse, og måtte gjøre det på en annen måte:

Det var jo dem som ønska meg som trener, fordi de kjente meg igjennom et annet lag, og sånn sett var det jo enklere å komme inn da, når jeg var ønska i gjengen. Men jeg husker jeg starta første treningen med å si at ikke klarer jeg å skrike høyere enn dere, og ikke klarer jeg å gjøre noe hvis dere begynner å krangle, så jeg har egentlig bare en ting her, og det er fløyta. Men når jeg blåser i fløyta så forventer jeg at dere kommer hit som en gjeng med barnehageunger og hører på det jeg har å si, hvis ikke så har ikke jeg noe lyst til å være her, for jeg har ikke noe å stille opp med og krangle med dere. Og det funka, de var veldig flinke. Jeg prøvde ikke å overdøve dem eller være noen jeg ikke var, jeg var den jeg var, men jeg hadde fløyta som ga meg oppmerksomhet, og da sto dem rett altså, når jeg blåste i fløyta. Men jeg tror det der å bare sette premissene i forkant: Okey, det er dere som har ønska meg her, og jeg vil veldig gjerne være her, men hvis jeg skal klare å være her, da er vi nødt til å gjøre det på min måte. Det betyr ikke at vi ikke skal snakke sammen, men akkurat den halvannen timen i hallen, da må jeg få være sjefen, og så kan vi snakke om ting både før og etter de 90 minuttene. Det å på en måte tydeliggjøre det, det tror jeg var helt essensielt, og det fungerte veldig bra.

Det å være ønsket som trener vil trolig være viktig for å skape trygghet for alle trenere, uavhengig av kjønn. I fortellingen over er det imidlertid, slik jeg leser det, en tydelig kjønnet dimensjon: Som kvinne og trener for et senior herrelag kan man forvente å være i en utsatt posisjon. Vissheten om at hun var ønsket som trener gjorde imidlertid at det var lettere å ta fatt på oppgaven. Begge de som er sitert over, understreker at de har *svært* positive erfaringer med å trene voksne menn.

Når deltakerne reflekterte omkring ulike dimensjoner ved kjønn og autoritet, handlet det først og fremst om hvordan de kunne etablere autoritet og få respekt overfor menn i ulike roller: mannlige dommere, mannlige trenere på andre lag, mannlige klubbledere og mannlige spillere. Samtidig ligger

det implisitt en antakelse om, og erfaringer med, at det er betydelig enklere å etablere autoritet og respekt overfor kvinner i tilsvarende roller. En av de yngre trenerne fortalte at hun foretrakk å trene guttelag, og at hun håpet å nå langt som trener. Da hun sa at hun drømte om å trene elitelag, svarte hun slik da jeg spurte om hun aller helst ønsket å trene herrelag:

Ja, det hadde vært drømmen. Men det er nok for kvinner hvis det skjer. Jeg tror at som kvinne, hvis du skulle trent førstedivisjon og oppover, så måtte du typ hatt navnet til Marit Breivik eller et eller annet sånn, altså du må ha vært sinnssykt god til å spille håndball selv, og du må ha hatt lang, lang trenererfaring på damesiden, der du har hatt stor suksess, tror jeg, for at menn på det nivået skal respektere deg. Kanskje ikke førstedivisjon, men i hvert fall eliteserien.

I likhet med flere andre, har denne treneren liten tro på at det er mulig for en kvinne å få anledning til å trene herrelag på høyt nivå, i alle fall ikke i eliteserien. De aller fleste tar for gitt at deres muligheter for å trene på høyt nivå er knyttet til damelag. Egen spillererfaring på høyt nivå framstilles imidlertid i flere intervjuer som det som kan gi størst autoritet og muligheter for å overskride slike kjønnsbarrierer. En av deltakerne, som selv hadde spilt på høyt nivå, var inne på dette da hun reflekterte over hvilken betydning hennes spillererfaring kunne ha for hvordan hun møter spillere på høyt nivå, og for hennes mulighet som trener:

Jeg tror at der man kan møte dem når man har spilt selv, det er at man har en sånn grunnleggende forståelse for noen ting som ikke har noe med kjønn å gjøre. Jeg har forståelse for hvordan det føles når vi er på trening, for det er jo ofte det vi har startet med sant, og da får man jo veldig mye tid sammen. Men den følelsen av å jobbe så hardt at du går bort og spy, altså følelsen av å kjøre kroppen sin ned, eller den forståelsen for de tankene som kan komme til deg i en sånn setting. [...] Det er jo enkelte ting menn kan gjøre i en skuddsetting som damer ikke kan gjøre selvfølgelig, sant, men det er jo enkelte ting som er likt for oss sant. Og noen ganger kan man snakke om detaljer og få en følelse av at de skjønner at jeg

vet hva jeg snakker om. Det er også en deilig følelse, det må jeg bare innrømme, og det gir jo motivasjon sant, fordi at da føler man at man mestrer det mellommenneskelige og at man har fått respekt på en eller annen måte.

Treneren som er sitert her, opplever at egne erfaringer med spill på høyt nivå, sammen med tydelig kommunikasjon og en viss alder, kan utjevne den typen kjønnset ubalanse knyttet til autoritet og respekt, som beskrives i mange av intervjuene. Andre har også vist at egen spillererfaring på høyt nivå kan bidra til å gi god selvtillit som trener (se f.eks. Sisjord et al., 2021).

Jeg vil avslutningsvis løfte fram to dimensjoner ved deltakernes fortellinger om autoritet. For det første nevner flere at de har blitt anklaget av mannlige dommere eller trener for motstanderlag, for å ikke ha «kontroll» på spillerne sine. Det å ha kontroll på egne spillere framstår som en viktig form for kompetanse for trenere, tett forbundet med autoritet. Når menn anklager kvinner for ikke å ha kontroll på spillerne sine, kan dette forstås som en anklage om å ikke være egnet som trener på grunn av manglende autoritet. Flere av deltakerne bruker – helt uavhengig av hverandre – nettopp formuleringen «kontroll på spillerne». En anklage om å ikke ha kontroll på spillerne, som flere forteller om, framstår som en anklage om å ikke ha autoritet som trener, og dette ser ut til å oppleves både provoserende og ydmykende.

For det andre vil jeg løfte fram at deltakernes fortellinger om ubehag knyttet til å ikke bli gjenkjent og anerkjent som trener, ofte er preget av *nøling*. Det er tydelig at det er vanskelig å finne de riktige ordene, og de er ofte veldig lite konkrete når de skal forklare *hva* de har opplevde som ubehagelig, og *hvorfor* noe var ubehagelig og utfordrende. Det framstår som om det er ubehagelig å snakke om det ubehagelige. Dette kan på den ene siden forstås i lys av motstand mot å fortelle om seg selv som et «offer». På den andre siden kan det gjenspeile ambivalenser og usikkerhet knyttet til hvem som har ansvar for de negative opplevelsene. Har de selv ansvar for å unngå ydmykelser, ubehag og forskjellsbehandling, eller kan ansvaret plasseres et annet sted? I neste kapittel skal jeg drøfte nærmere en annen faktor som er knyttet til treneres autoritet, nemlig trenerutdanning.